

УКРАЇНА В СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Кіщак І.Т., Богославська А.В., Корнева Н.О.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

Досліджено сучасний стан та перспективи розвитку транскордонного співробітництва України на підставі залучення функціонування такого світового досвіду. Розглянуто пріоритетні напрями реалізації програм на території держави, що фінансуються Європейським Союзом і спрямовані на підтримку прикордонної співпраці. Запропоновано першочергові складові щодо оптимізації прикордонного співробітництва України. **Ключові слова:** транскордонне співробітництво, єврорегіон, програма, інструмент, фінансування, Європейський Союз.

Постановка проблеми. Сутнісне розуміння Європейського вибору України передбачає відкриття нових перспектив співробітництва з розвинутими країнами континенту, створення сильних можливостей економічного розвитку, зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних відносин. Це найкращий спосіб для реалізації її національних інтересів. Для України європейська інтеграція дозволяє модернізувати економіку, подолати технологічну відсталість, залучити іноземні інвестиції і новітні технології, створити нові робочі місця, підвищити конкурентоспроможність вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попередніми нашими та іншими дослідженнями розглянуто питання налагодження відносин європейського сусідства; розвитку транскордонного співробітництва; фінансування проектів транскордонної співпраці; визначення перспективних напрямів прикордонної співпраці на суходолі та в басейні Чорного моря в контексті забезпечення економічної безпеки України [4-8; 10]. Поряд з цим стрімкий розвиток глобалізаційних та регіональних інтеграційних процесів базується на наскрізних міждержавних відносинах і передбачає для їх реалізації залучення різних міжнародних інструментів.

Метою статті є дослідження стану та перспектив розвитку транскордонного співробітництва України.

Виклад основного матеріалу. Особливою формою співпраці прикордонних територій є єврорегіони, які виступають формою транскордонного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, що мають спільний кордон, спрямованого на координацію спільних зусиль і здійснення ними узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності відповідно до національних законодавств і норм міжнародного права, для розв'язання спільних проблем і в інтересах людей, що заселяють його територію по різні сторони державного кордону [1; 6; 10]. Єврорегіони сприяють інтеграції країни до європейських структур, дають змогу вирішувати проблеми, пов'язані з становищем національної економіки. Важливою рисою національного підходу до транскордонного співробітництва є орієнтація на загальноєвропейські основи та принципи його здійснення. Для України останнім часом є характерним підвищення інтересу до питань

щодо створення єврорегіонів і транскордонної співпраці, оскільки транскордонна співпраця виступає інструментом просторового розвитку. Розширення участі прикордонних регіонів України в ньому розглядається як підґрунтя для сталого розвитку, як уздовж її державного кордону, так і країни в цілому.

Країни Євросоюзу набули значний досвід транскордонної співпраці, спрямованої на усунення відмінностей у рівні економічного достатку, соціальної захищеності, охорони здоров'я, освіти, екологічної безпеки та інших факторів, які визначають рівень життя мешканців сусідніх областей.

Кордони України з Угорщиною, Словаччиною, Румунією, Польщею, Молдовою, Росією і Білоруссю простяглися більше 5,6 тис. км. На карті кордони – це лінії, що ділять країни. В дійсності вони також і об'єднують людей.

Європейський інструмент сусідства прикордонного співробітництва (ЄІС ПКС) є важливим елементом політики Європейського Союзу (ЄС) щодо сусідів. Цей інструмент спрямований на підтримку співпраці між Україною і сусідніми країнами на суходолі або в басейні Чорного моря. ЄІС ПКС здійснюється через 16 програм, що фінансуються Європейським Союзом. Україна приймає участь у чотирьох із цих програм.

Кожна із чотирьох програм визначає коло завдань на період до 2020 року. Всі вони спрямовані на 3 головні цілі: підтримка економічного і соціального розвитку на прикордонних територіях; вирішення спільних проблем: екологічних, у сфері охорони здоров'я, безпеки; покращення умов для руху людей, товарів і капіталу.

Зазначені чотири програми ЄІС ПКС наступні:

1) Польща – Білорусь – Україна (бюджет 175 млн євро фінансування ЄС). Програма зосереджена на сприяння економічному та соціальному розвитку регіонів по обидві сторони спільного кордону; вирішення спільних проблем, що стосуються навколишнього середовища, здоров'я мешканців та охорони і боротьби зі злочинністю; сприяння створенню кращих умов та інструментів для забезпечення мобільності людей, товарів і капіталу.

Території програми в Україні: Львівська, Волинська, Закарпатська області. До додаткових територій співпраці відносяться: Рівненська, Тернопільська і Івано-Франківська області.

2) Румунія – Україна (бюджет 60 млн. євро фінансування ЄС). Зосереджена на підтримку освіти, досліджень, технологічного розвитку і інновацій; підтримку місцевої культури і збереження

історичної спадщини; покращення доступності регіонів, розвиток мереж і систем транспорту і зв'язку; спільні виклики в сфері безпеки.

Території програми в Україні: Закарпатська, Івано-Франківська, Одеська і Чернівецька.

3) Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна (бюджет 74 млн. євро фінансування ЄС). Зосереджена на підтримку місцевої культури і збереження історичної спадщини; охорону довкілля, пом'якшення наслідків та адаптація до змін клімату; покращення доступності до регіонів, розвиток транспорту, мереж зв'язку і систем відповідно до принципів сталого розвитку, стійких до кліматичних впливів; спільні виклики у сфері безпеки.

Території програми в Україні: Закарпатська, Івано-Франківська області. До додаткової території співпраці з обмеженою участю відноситься Чернівецька область.

4) Басейн Чорного моря (бюджет 49 млн. євро фінансування ЄС).

Зосереджена на підтримку бізнесу і підприємництва; охорону довкілля і зменшення забруднення моря. Території програми в Україні: Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька і Донецька області.

Роль транскордонного співробітництва на рівні держави розглядається як складова регіональної політики України, інструмент соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів, ключовий чинник європейської інтеграції на державному, регіональних і місцевих рівнях. Забезпечення державної підтримки програм транскордонного співробітництва і співфінансування проектів із залученням міжнародної фінансової допомоги має ґрунтуватися на спрощенні процедури реєстрації та перереєстрації транскордонних проектів Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, що здійснюється на підставі постанов Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 року № 153 «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» та від 28 серпня 2013 року № 629 «Про внесення змін до Порядку залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги».

Системний розвиток транскордонного співробітництва на найближчу і віддалену перспективу потребує [3]:

- затвердити Державну програму розвитку транскордонного співробітництва до 2020 року та забезпечити фінансування включених до неї заходів і проектів, а також забезпечити підтримку діяльності української частини євро регіонів у рамках цієї програми;

- розробити оптимальний механізм державного сприяння розвитку євро регіонів з напрацюванням методичних рекомендацій щодо їх подальшої реорганізації відповідно до практики ЄС;

- розробити Національну програму формування та розвитку транскордонних кластерів в Україні, програми підтримки транскордонних індустріальних та технологічних парків, економічних і промислових зон на території України з метою стимулювання регіонального економічного розвитку;

- прискорити укладення угод про фінансування програм прикордонного співробітництва «Польща – Україна – Білорусь», «Угорщина –

Словаччина – Румунія – Україна», «Румунія – Україна» та «Басейн Чорного моря» Європейського інструменту сусідства та партнерства на 2014-2020 роки.

Очікується, що Україна досягне певних позитивних надбань у сфері транскордонного співробітництва за результатами роботи міжнародного XXVI Економічного форуму в «польському Давосі» (м. Криниця-Здруй, Польща 6 вересня 2016 року) у рамках тематично-дискусійних блоків: економічного, політичного та безпекового вимірів співпраці України з ЄС і НАТО. Важливим є те, що окремо розглядалося питання ролі України як партнера у міжрегіональному та транскордонному співробітництві країн Центральної Європи, Чорноморського басейну та пострадянського простору.

У міжнародному форматі «Спільні виклики та спільні можливості» заслуговує на увагу та поширення в Україні досвід реалізації проектів європейського суспільства у прикордонному співробітництві за відгуками учасників чи користувачів результатів проектів, зокрема [1; 2; 6; 10]:

- а) Не продається – скажи «Стоп!» торгівлі людьми (бюджет 166,8 тис. євро, кошти ЄС 149,9 тис. євро; Румунія-Україна);

- б) Розвиток транспортної інфраструктури на території Августовського каналу (бюджет 1652,5 тис. євро, кошти ЄС 1368,9 тис. євро; Польща-Білорусь-Україна);

- в) Мережа регіональних бізнес-інкубаторів (бюджет 798,2 тис. євро, кошти ЄС 714 тис. євро; басейн Чорного моря);

- в) Без кордонів: мережа природничих маршрутів у Східних Карпатах (бюджет 395,5 тис. євро, кошти ЄС 352 тис. євро; Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна).

В частині формування належної інституційної платформи розвитку транскордонного співробітництва є необхідність активізації діяльності [3]:

- Асоціації європейських прикордонних регіонів і євро регіонів України, асоціацій органів місцевого самоврядування областей та міст, що входять до сфери дії Стратегії ЄС для Дунайського регіону, Української асоціації районів та обласних рад, забезпечення участі України у Конференції регіональних та місцевих органів влади Східного партнерства (CORLEAP) та Парламентській Асамблеї ЄВРОНЕСТ;

- інформаційного центру Асоціації європейських прикордонних регіонів (Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця);

- проведення першого засідання Асамблеї українських прикордонних регіонів і Євро регіонів в м. Вінниця (Євро регіон «Дністер») в першому півріччі 2017 року.

Використання інструменту європейського сусідства у прикордонному співробітництві (Спільні виклики, спільні можливості) має сприяти налагодженню зв'язків Житомирської, Київської та Чернігівської областей прикордонних територій з Білорусією та Вінницької області з Молдовою.

Відстоюючи позицію спрямування України в європейську спільноту Україна має ефективно реалізувати транскордонне співробітництво з країнами Східного партнерства: Азербайджан, Вірменія, Грузія, Молдова, Білорусь. Тут є практична реалі-

зація позитивних надбань транскордонного співробітництва шляхом запровадження прикордонними областями України міжнародної програми «Басейн Чорного моря 2014-2020». Більше 100 проектів програми включають в себе широке коло можливої співпраці, зокрема: туристична сфера, інфраструктура та подорожі; стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу; виробництво аграрної продукції, співпраця у сфері екології та моніторингу навколишнього середовища; логістика; інтернаціональні ринкові відносини та інше. Країнами-партнерами для співробітництва виступають: Грузія, Вірменія, Болгарія, Греція, Молдова, Румунія, Туреччина. В свою чергу Миколаївщина в рамках транскордонного співробітництва реалізуючи наявний потенціал пропонує низку (більше 50) проектів: з транспортного хабу, енергонезалежності, промисловості, агропромислового сектору, туризму та рекреації та інших сферах господарсько-обслуговуючого комплексу області на інвестиційних засадах. В проектах передбачено терміни їх виконання, необхідні обсяги фінансування та джерела надходження коштів. Ряд проектів на момент реального часу мають певні етапи впровадження [5; 11]. Поряд з цим потенціал економіко-виробничого та морегосподарського комплексу як області так і південного регіону України повністю не реалізовано. Інституційну платформу розвитку та реалізації проектів транскордонного співробітництва в зазначених та інших напрямках в частині узгодження та координації спільної міжнародної діяльності генерує науково-навчальна лабораторія бізнесу та підприємництва Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського. В активі результатів діяльності лабораторії це налагодження наукової, проектної та грантової співпраці з навчальними закладами України (міст Чернівці, Тернопіль, Рівне), Білорусі, Киргизстану, Казахстану; розробка проектів з реалізації європейських надбань та можливостей їх реалізації на території України.

Світовою практикою доведено, що дієвою організаційною формою транскордонного співробітництва є єврорегіони. Співпраця в рамках єврорегіонів передбачає, насамперед, визначення першочергових завдань і формування системи проектів, що відповідають євроінтеграційним пріоритетам державної та європейської регіональної політики, зокрема з розбудови транспортної, енергетичної, прикордонної, туристичної та інформаційної інфраструктури, сучасних систем техногенно-екологічної безпеки, соціального захисту, освіти і науки, розвитку підприємства, що забезпечить сталий соціально-економічний і просторовий розвиток територій та запобігатиме подальшому збільшенню розривів у цих сферах на кордоні Європейського Союзу з Україною.

Відповідно до зазначеного перспективною є активізація транскордонної співпраці України у напрямках:

- підписання угод та договорів про співпрацю з акцентом на розвиток транскордонного співробітництва;
- написання спільних стратегій розвитку транскордонного співробітництва, регіональних програм розвитку транскордонного співробітництва;
- затвердження концепцій та програм щодо створення транскордонних індустріальних пар-

ків, промислових зон, кластерів та інших форм транскордонного співробітництва, або реалізації існуючих проектних ініціатив.

Поряд з цим активізація єврорегіонального співробітництва має відбуватися у напрямках:

- удосконалення нормативно-правової бази в рамках імплементації Протоколу № 3 до Мадридської Конвенції та запровадження нових форм євро регіонального співробітництва;
- забезпечення роботи Міжвідомчої комісії з питань підтримки транскордонного співробітництва та єврорегіонів на постійній основі та залучення до її складу представників асоціацій єврорегіонів, так як питання транскордонного співробітництва стосуються, насамперед, територіальних громад прикордонних регіонів;
- проведення реорганізації єврорегіонів з використанням індивідуального підходу до кожного єврорегіону;
- реформування механізмів функціонування єврорегіонів шляхом розробки стратегії розвитку кожного євро регіону з врахуванням стратегічних пріоритетів загальноєвропейського, державного та регіонального рівнів та удосконалення механізмів їх взаємодії на державному і місцевому рівнях;
- створення договірних платформ між євро регіонами, що утворені на кордоні з країнами ЄС та єврорегіонами, утвореними з країнами, які не є країнами-членами ЄС. Це дозволить налагодити взаємодію між євро регіонами, утвореними на західному та східному кордонах України та сприятиме появі додаткових можливостей для їх розвитку тощо [10].

З врахуванням глобалізаційних процесів економічного розвитку світової спільноти відстоюємо та підтримуємо твердження, що: «Укріплення державного суверенітету України у площині зовнішньої політики має означати повноцінне її представлення в межах світового цивілізаційного простору як активного суб'єкту геополітики. Це є можливим за умови розвитку динамічного діалогу України з іншими країнами, що базуватиметься на дотриманні норм та принципів міжнародного права, взаємовигідній співпраці, безпеці та розумінні державою сутності її національних інтересів» [9].

На сучасному етапі факторами активізації транскордонного співробітництва України є використання можливостей фінансування проектів за рахунок коштів ЄС. Перспективи розвитку прикордонних територій транскордонних регіонів визначаються можливостями використання їх геополітичного положення в напрямку активізації роботи в рамках створених відповідних єврорегіонів, а також участі у спільних проектах. Першочерговим кроком для цього повинна стати розробка спільних двохсторонніх стратегій транскордонного співробітництва.

Висновки. Вище розглянуте дозволяє зробити наступні висновки. По-перше, вигідне геополітичне розміщення України на сучасному етапі має значний не реалізований потенціал в частині налагодження спільної співпраці у її прикордонних територіях як на суходолі, так і в морі господарському комплексі; по-друге, накопичений світовий досвід ефективного транскордонного співробітництва регіонів засвідчив про його можливість

реалізації в Україні шляхом запровадження низки міжнародних проєктів у її прикордонних областях у різних сферах життєдіяльності суспільства; по-третє, до позитивних зрушень у реалізації транскордонного співробітництва відноситься і те, що за результатами парламентських слухань. «Транскордонне співробітництво як чинник євроінтеграційних процесів України» (2016 р.) розроблено практичні заходи щодо впровадження складових транскордонного співробітництва України. Це відповідно створює реальні

можливості для запровадження та ефективного використання потенціалу (на суходолі та водних ресурсів) України транскордонної співпраці як регіонів так і країни в цілому. В свою чергу це потребує подальших наукових напрацювань, надання практичних рекомендацій та заходів щодо впровадження потенційно-привабливих і реально можливих проєктів прикордонної співпраці, поширення набутого вітчизняного і закордонного досвіду ефективної співпраці на прикордонних та суміжних територіях України.

Список літератури:

1. Україна-Євросоюз у деталях. Транскордонне співробітництво. – № 3, жовтень. – 2010. – 11 с.
2. Співпраця на кордонах України. Інструмент європейського сусідства. Прикордонне співробітництво. [Режим доступу]: www.tesim-eniebe.eu
3. Рекомендації парламентських слухань «Транскордонне співробітництво як чинник Євроінтеграційних процесів України». Голос України, 2016. – 8 жовтня.
4. Кіщак І.Т. Транскордонне співробітництво в контексті економічної безпеки України / І.Т. Кіщак, А.В. Слюсаренко // Актуальні проблеми менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств України в контексті євроінтеграційних процесів. Збірн. матеріалів II Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конференції. Миколаївський національний ун-т ім. В.О. Сухомлинського. – Миколаїв, 26 жовтня 2016. – С. 95-96.
5. Кіщак І.Т. Морегосподарський комплекс України у транскордонному співробітництві / І.Т. Кіщак, А.В. Слюсаренко // Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації. Матеріали II Всеукраїнської наук. конференції. 28-29 жовтня. Дніпропетровський національний ун-т ім. Олеся Гончара. – Дніпро, 2016. – С. 106-109.
6. Kishchak I.T. International financial support of the Ukrainian cross-border cooperation projects / I.T. Kishchak, N.O. Korneva // Науковий журнал «Молодий вчений». – № 11(38) листопад, 2016. – Видавн. дім «Гельветика». – С. 611-614.
7. Кіщак І.Т. Морська галузь у транскордонному співробітництві південного регіону / І.Т. Кіщак, А.В. Слюсаренко // Лібералізація та безпековий режим зовнішньоекономічної діяльності: економічні та гуманітарно-технічні аспекти: матеріали міжнар. наук.-практ. конференції. – Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2016. – С. 68-70.
8. Кіщак І.Т. Транскордонне співробітництво України як перспективний чинник розвитку її економіки / І.Т. Кіщак, А.В. Матвієнко // Науковий вісник Миколаївського національного ун-ту ім. В.О. Сухомлинського. Економічні науки: збірник наукових праць / за ред. проф. Івана Кіщака. – № 2(7), грудень 2016. – Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2016. – С. 78-82.
9. Кіщак І.Т. Проблеми векторного розвитку України / І.Т. Кіщак, Н.О. Корнева, А.В. Слюсаренко // Науковий журнал «Молодий вчений» – № 3(43) березень, 2017. – Видавн. дім «Гельветика». – С. 675-680.
10. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України ДУ. «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2016. – 125 с.
11. Інвестиційний форум – Миколаїв – 2015. Миколаївська облдержадміністрація, 2015. – 77 с.

Кіщак І.Т., Богославская А.В., Корнева Н.А.

Николаевский национальный университет имени В.А. Сухомлинского

УКРАЇНА В СИСТЕМЕ ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Аннотация

Исследовано современное состояние и перспектива развития трансграничного сотрудничества Украины на основе применения мирового опыта. Рассмотрены приоритетные направления реализации программ на территории государства, которые направлены на поддержку трансграничного сотрудничества. Предложены первоочередные составные активизации приграничного сотрудничества Украины.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, еврорегион, программа, инструмент, финансирование, Европейский Союз.

Kishchak I.T., Bogoslavskaya A.V., Korneva N.A.

V.A. Sukhomlynskyi Mykolaiv national University

UKRAINE IN THE SYSTEM OF THE TRANSBOUNDARY COOPERATION

Summary

Investigated the current state and prospect of development of transboundary cooperation of Ukraine through the application of world experience. Considered priority areas for the implementation of programs in the state, which aimed at supporting cross-border cooperation. Proposed primary constituent intensification of border cooperation of Ukraine.

Keywords: transborder cooperation, Euroregion, program, tool, financing, the European Union.